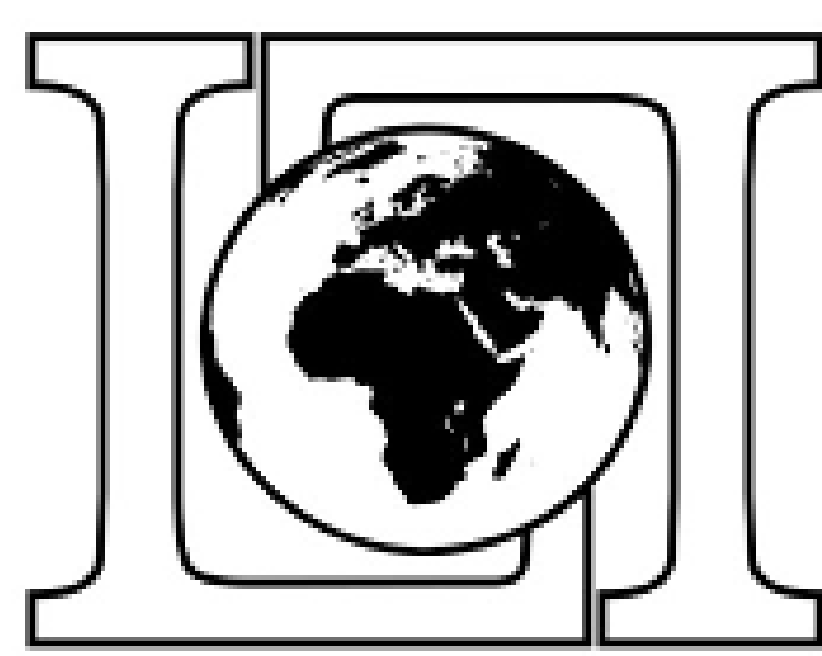

portugalština

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

A linguagem é uma fonte de mal-entendidos.

(Řeč je pramenem nedorozumění A. de Saint-Exupéry)

A minha pátria é a língua portuguesa.

Fernando Pessoa (1888–1935)

Portugalština je:

- Co do počtu rodilých mluvčích šestým nejpoužívanějším jazykem (celkem 222,7 milionů)
- Oficiálním jazykem celkem devíti zemí (viz Obrázek I): Portugalska (Evropa), Brazílie (jižní Amerika), Angoly, Mozambiku, Rovníkové Guiney, Guiney Bissau, Svatého Tomáše a Princova ostrova, Kapverdských ostrovů (Afrika) a Východního Timoru (Asie)
- Podle agentury Bloomberg šestým nejpoužívanějším jazykem obchodu
- Třetím nejpoužívanějším jazykem na Facebooku a čtvrtým na Twitteru
- Západní románský jazyk
 - Do této skupiny také patří španělština anebo galicijština

Není portugalština jako portugalština

- Věděli jste, že evropská a brazilská portugalština se liší do takové míry, že Brazilci potřebují k portugalským filmům titulky?
- Rozdíly jsou patrné z hlediska výslovnosti, tvarosloví, větné skladby i slovní zásoby. (viz Obrázek II)
- Příklad: *Jsi tady a piješ šálek čaje.*
 - Portugalsko: **Tu estás aqui a beber uma chávena de chá.**
 - Brazílie: **Você está cá bebendo uma xícara de chá.**
- V některých případech může dojít i k úsměvné záměně významu:
 - Příklad: **Sim, conheço essa rapariga.**
 - Portugalsko: *Ano, znám to děvče.*
 - Brazílie: *Ano, znám tu prostitutku.*

Pozor na nos!

- Výslovnost evropské portugalštiny obsahuje spoustu komplikovaných prvků, se kterými si mluvčí musí poradit. Jednou z nich jsou, stejně jako ve francouzštině či polštině, nosové samohlásky.
- Nazály se tvoří spuštěním měkkého patra, což umožňuje výdechovému proudu procházet i dutinou nosní.
- Není radno je podceňovat. Může dojít ke změně významu!
- Zkuste vyslovit:
 - PÃO [pě:ũ] *chleba* X PAU [pa:u] *klacek*
 - MÃO [mě:ũ] *ruka* X MAU [ma:u] *špatný, zlý*
 - JOÃO [zvě:ũ] E MÃE [mě:i] *COMERAM* [kume:rěũ] *MACARRÕES* [mekerõ:i] *COM* [kõ:] *LIMÃO* [limě:ũ]. *Honzka a máma jedli špagety s citronem.*

Jazyková politika

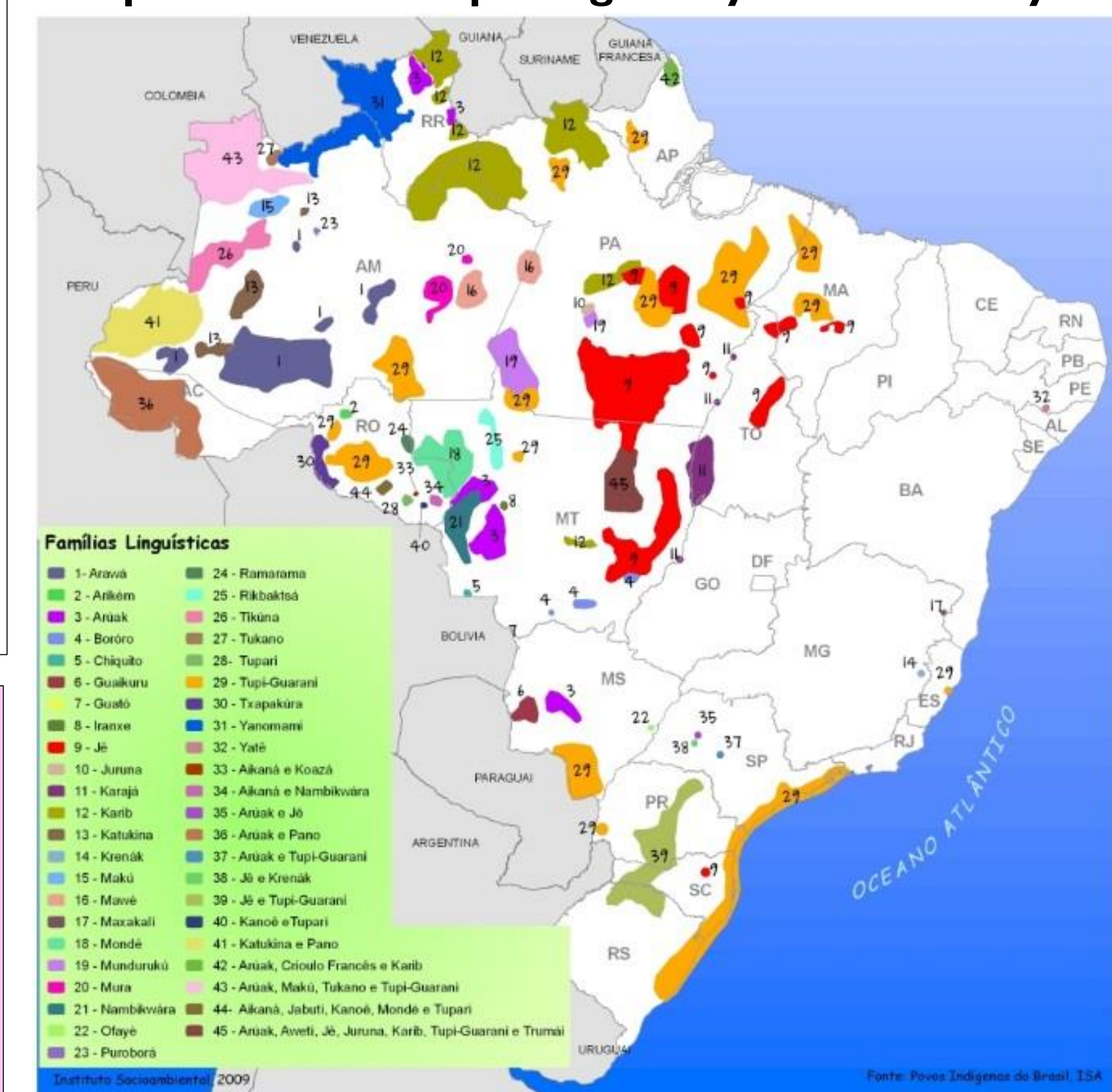
- Portugalština je v portugalsky mluvících zemích jazykem hlavním, není však jediným:
 - V Portugalsku je mirandština od roku 1999 kooficiálním jazykem. Mluví jí zhruba 15 tisíc lidí z pohraniční oblasti Miranda do Douro. Patří do západní větve astursko-leónských jazyků.
 - V Brazílii bylo indiánskému obyvatelstvu roku 1988 přiznáno právo na užívání vlastního jazyka. Celkem jich je podle nedávného sčítání obyvatel 274. (viz Obrázek III)
 - V afrických zemích, kde je portugalština oficiálním jazykem, figurují především africké domorodé jazyky (např. umbundu, kikongo, bantu) a kreolštiny na portugalském základě (kapverdská a angolská, papiamento)

Obrázek I: Portugalština ve světě.

	PES	AUTOBUS	VLAK	HOSPODA
 Evropská port.	CÃO	AUTOCARRO	COMBOIO	TASCA
 Brazilská port.	CACHORRO	ÔNIBUS	TREM	BAR, PUB
 Mirandština	CÃO, PERRO	CARREIRA	CAMBOIO	TABERNA

Obrázek II: Překlad jednotlivých českých slov do evropské a brazilské portugalštiny a mirandštiny.

Obrázek III: Přehled indiánských jazyků na území Brazílie.

Ojedinělost mezi románskými jazyky: MEZOKLIZE

Dir-lhe-ei que tinha aprendido a mesóclise.

[dir-lhe-i-ke-tin-ã-pre-n-di-du-ã-mez-õ-kliz-i]

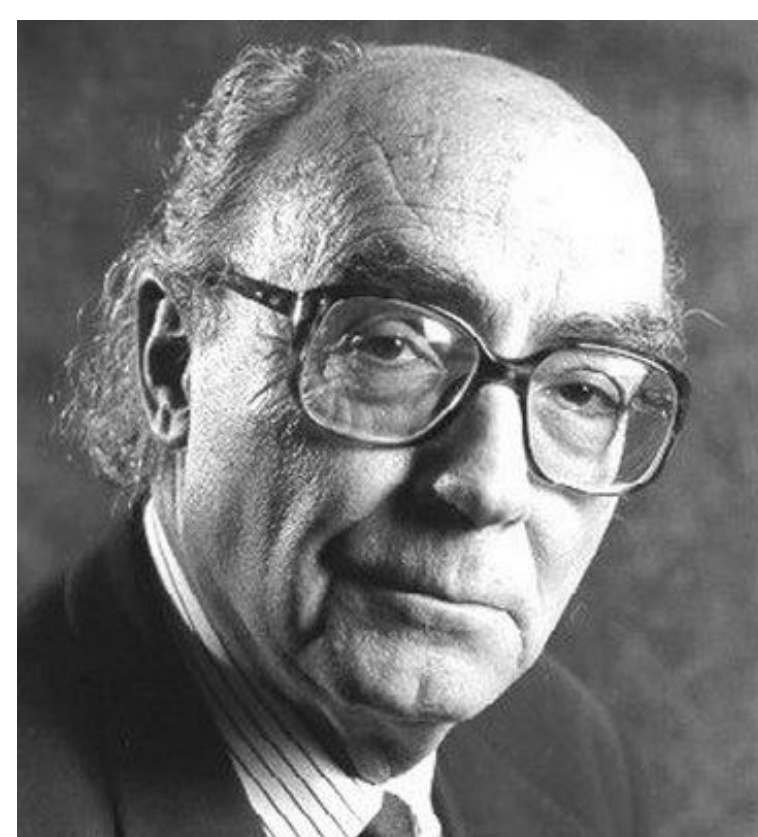
Dyrljeai ke týňa apren-dýdu a mez-õ-klize

Řeknu mu, že jsem se naučil mezoklize.

Mezoklize je gramatický jev, který spočívá ve vkládání předmětového zájmena do slovesného tvaru. Uplatňuje se tehdy, pokud je sloveso v jednoduchém budoucím času nebo v jednoduchém podmiňovacím způsobu. Zájmeno se vkládá mezi slovesný základ (infinitiv) a koncovku (*falar-ei, escrever-ia*). Toto postavení vychází z lidové latiny (z ní se vyvinuly všechny románské jazyky), kde byly tyto dva slovesné tvary ještě složené z infinitivu daného slovesa (*falar*) a pomocného slovesa mít (*haver*), např. *falar-hei*. Předmětové zájmeno se tak vkládalo před pomocné sloveso *haver*.

Fernando Pessoa: nejznámější portugalský básník

José Saramago (1922 – 2010): jediný portugalský laureát Nobelovy ceny za literaturu (1998)

reference
- TLÁSKAL, Jaromír. *Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1228-3.
- HRICSINA, Jan. *Vývoj portugalštiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-802-4629-636.
- MARTINS, Claudia (2016). Is Mirandese a poor second?. IN: MENDES SILVA, Elizabeth & Clarisse PAIS. *Teaching Crossroads: 9th IPB Erasmus Week*. Bragança: Instituto Politécnico de Bragança, 2014, pp 39 – 60. ISBN 978-972-745-166-1
- CAMPBELL, L., & GRONDONA, V. (Eds.). *The Indigenous languages of South America: a comprehensive guide*. Berlin, Germany: Mouton de Gruyter, 2012

Portugalistika
na FF UK

SHRNUTÍ

7

Tolik samohlásek tvoří nazální hláskový subsystém současné portugalštiny

190

Tolik původních indiánských jazyků je v Brazílii na pokraji vyhynutí

1536

V tomto roce vyšla první portugalská gramatika z pera Fernãa de Oliveiry

Ústav románských studií FF UK

urs.ff.cuni.cz
urs@ff.cuni.cz